

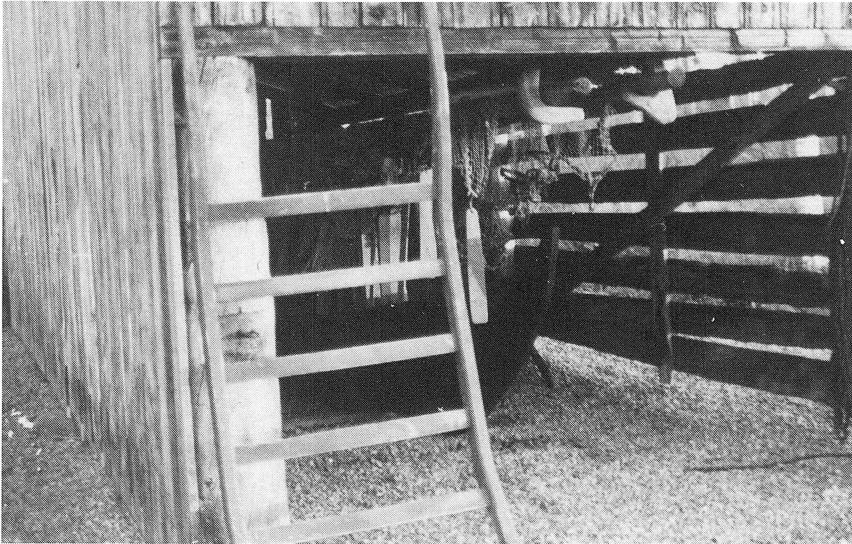
Notdragning på Sollerön

I den gamla Gruddboken tryckt 1938 kan man läsa följande om notdragningen här på Sollerön: År 1861 utfärdade St. Kopparbergs länsstyrelse en stadga för fisket i bl a Siljan. Bestämmelserna visade sig dock otillräckliga för fiskets skydd och nya föreskrifter kom ut tio år senare. Solleröborna skulle då gå till kungs för att överklaga de påbjudna inskränkningarna i fiskerätten. Man framhåller att en not av en viss storlek och täthet är behövlig för att kunna fånga nors och blikta som alltid är den tillgängligaste matfisken för den fattiga allmogen på Sollerön. Sockenborna framhåller också i sina överklaganden vilka vedermödor som är förenade med att bo på en ö, bl a får de "Wåga lifvet höst och vår under flyttningen med boskapen". Skulle nu notfisket förhindras skulle i så fall "sjön Sillian blifva oss till straff och intet gagn".

Citatet ovan visar fiskets ställning i Solleröbornas hushållning. Yrkesfiske förekom inte alls, utan fisket gav ett värdefullt tillskott i mathållningen. I den muntliga berättartraditionen framhölls också att Siljansfisket förr i väsentlig grad utgjorts av notdragning. I bouppteckningar från 1700- och 1800-talen upptages i regel del i not.

Notfisket avsåg framför allt nors och blikta. En av Nordiska museet 1937 inköpt not, nygjord 1911, är ca 42 m lång och 2 m djup. Vardera armen i denna not består av 18 lotter om 2 alnar. Genom länsstyrelsens utslag den 30 dec 1882 medgavs Sollerö sockenmän rättighet att för fångst av nors och blikta använda notar av 27 m längd på vardera armen, räknat från kilens mitt och 5 m djup. De på Sollerön använda notarna har maskor i flera storlekar, i kilen och lotterna intill har maskstolparna en längd av 1 cm, på mitten av notarmen 2 cm och ute vid dragträt 3 cm.

Sollerönoten är vad som i fiskelitteraturen kallas spillernot d v s en not med påfästade spjälor, "flånor", varje sådan är ca 50-60 cm lång, 7-10 cm bred och 1 cm tjock.

Not hängande på "stångår". Här syns flånarna, stångår och de krokar som noten hänger på under torkning. En enklare typ av båthus. Här syns också en båra.

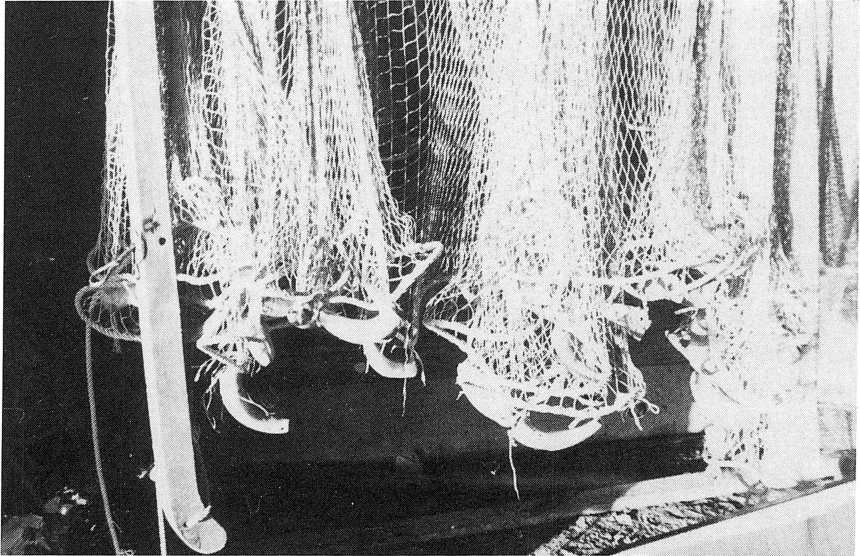
Spjälorna var i notens yttre del placerade på ett avstånd från varandra av den egna längden, men tätare mot notens mitt. Flånarnas uppgift är att i vattnet vara i rörelse på noten och på så vis både hjälpa till att få noten att stå upp i vattnet och att hålla kvar fisken inne i noten. Spjälorna är numera ersatta med block av cellplast som har bättre flytförmåga. Även dragrepen är på Sollerönoten försedda med spjälor, "kåpå", de är glest placerade med 10 famnars (1 famn= 1,8 m) mellanrum, antalet sådana spjälor på varje dragrep är 7-9 st och har en längd av ca 1 m och ca 2x4 cm i genomskärning.

Dessa spjälor används också som signaler mellan notdragarna vid mörker, då man genom att slå på dragrepen kunde meddela sig med kamraten på andra dragrepet hur långt noten var indragen.

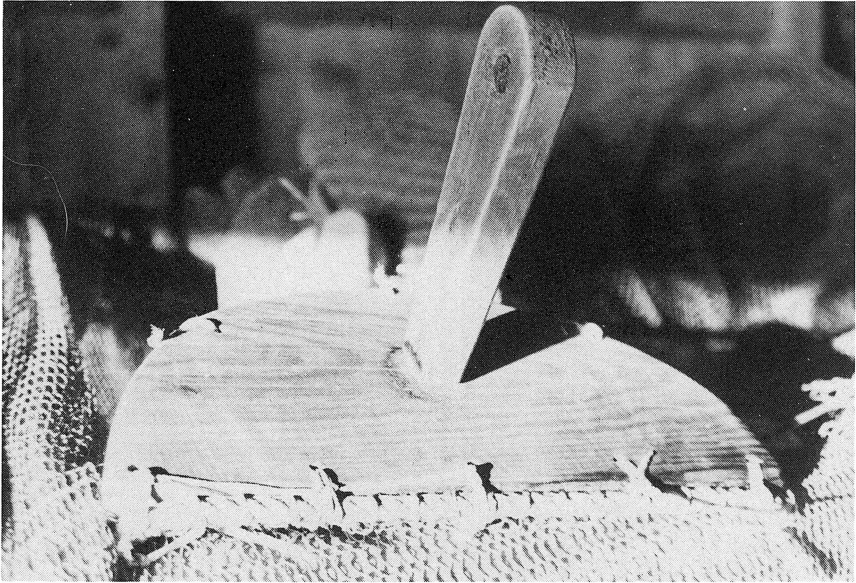
Som sänken används ännu horn med inkilade stenar, som är fästade ca 40 cm från varandra vid dragträt, "gårdtröjd", också de tätare i notens mitt. Kilen "kåvan" är ca 3 m lång, den främre öppningen är 60-70 cm stor och baktill där fiskarna släppes ur noten är den ca 30-40 cm i diameter. Längst bak är kilen knuten med ett i noten inflätat snöre. I kilen bundet i en snörstump finns ett klubbliknande flöte, "klubbo" i övertälnen på kilen är fästat en kilbräda, "styrkalln", som visar om noten kommer rakt in mot notstaden.

Kesi med rev och kåpa.

Del av not med horn som sänken och gärdröjd.

Styrkall'n

Notarmarna har ett dragträ fäst i vardera sidan och dragträt har på mitten ett lekande, som dragrepet är fäst i med en fjäderanordning, "saks". På dragrepet någon meter före dragträt brukade man vid det första varpet för dagen binda fast en flat avlång sten för att hjälpa till att blöta noten, "blät noti".

Notdragningen på Sollerön sker vid öppet vatten och alltid mot land. Runt Sollerön och på många av holmarna på västsidan av ön fanns många notstäder från Grötnäs norr om Ångbåtsbryggan till öns sydöstra sida. På den sträckan kunde man dra iland noten på många ställen. Det fanns också notskålar vid Hällsta, Budsta och längst i S O vid Lässbunäs. På västra sidan av ön finns notstäder vid Skålkitt söder om Kulåra och på Lefnäs.

Av de mindre öarna är Myckelön nog den mest använda fiskeplatsen med tre notstäder mot söder med "Sturstad'n" i mitten med "Öster å Västär stad'n" på vardera sidan, som används flitigt än i dag, men man kan också dra not runt hela ön. På Myckelön fanns förr fem notskålar, i dag finns det tyvärr inga kvar, men det är en annan historia.

På Hinderön finns notstäder. På Mångholmen fanns förr två, numera är bara en brukbar då en gästhamn för fritidsbåtar gjort en av dem obrukbar. Vid Gesundalandet på Jutholmen drogs not på två ställen, där fanns också

Flänkäpån, saksi och en sten som bundits fast "fö tä blät noti".

Trombu Andes o Rapp Andes drar not i "Sturstad'n på Myckelön.

Notskålar på Myckelön.

Foto ur Gruddboboken

två notskålar. Norr om banken har det dragits not på Färdholmen, Kärringön, Lövön, Sävön m fl. Även på Nöderängsholmen fanns förr notskålar.

Notstäder fanns det också söderut längs fastlandet med namn som "Borrbjersta, Brymsväjk (med sitt "djissvarp" där många fått åtskilliga kilon snorgärs i noten), Stamnes, Björkstjippus, Svartnväjk" m fl. Vid 1900-talets början fanns ett 50-tal notar i bruk på Sollerön, nu snart 100 år senare kanske bara ett 10-tal används.

Notdragarna använde en "stjimpa", ett slags förkläde, förr av skinn numera av plast eller liknande för att skydda sig mot väta, och i händerna "notvåttär", en liten pinne 10-12 cm lång och ca 2 cm tjock för att få mera att hålla i än det vassa repet under notdragningen.

På våren när björklöven är stora som musöron, "då björklovä e sturer sāmä måisäror", då leker norsen och kunde fångas i stora mängder, när det blev mörkt om kvällarna. Det berättas från förr i tiden att en del fiskare fått så mycket nors att de måste fara hem till gården och hämta häst och vagn för att få hem fångsten.

Härflyttar Trombu Andes med "kesjo och "stjimpo" skyddar mot det våta dragrepet.

“Blikta”, är en art av siklöja, började komma in mot land, “go til” efter midsommar och fram till augusti, sen gjordes ett uppehåll i notdragningen till hösten då bliktan återkom. Då fångades även sik och id och med lite tur kunde man få riktigt stora exemplar.

Någon särskild notbåt hade man inte, utan det var den vanliga Solleröbåten man kastade i noten ifrån. Noten förvaras hängande på stänger i båthustaket och lägges före fisketuren på en ‘bård’, en grindliknande anordning med bärhandtag i vardera ändan.

Numera är båtarna byggda med tvärbak och den gamla båran är ersatt med en typ med slät botten, där noten lättare glider ut.

I våra dagar finns bara ett fåtal gamla båthus och notskålar kvar. De gamla båthusen, timrade med alla rotändar mot stranden var vackra att se på.

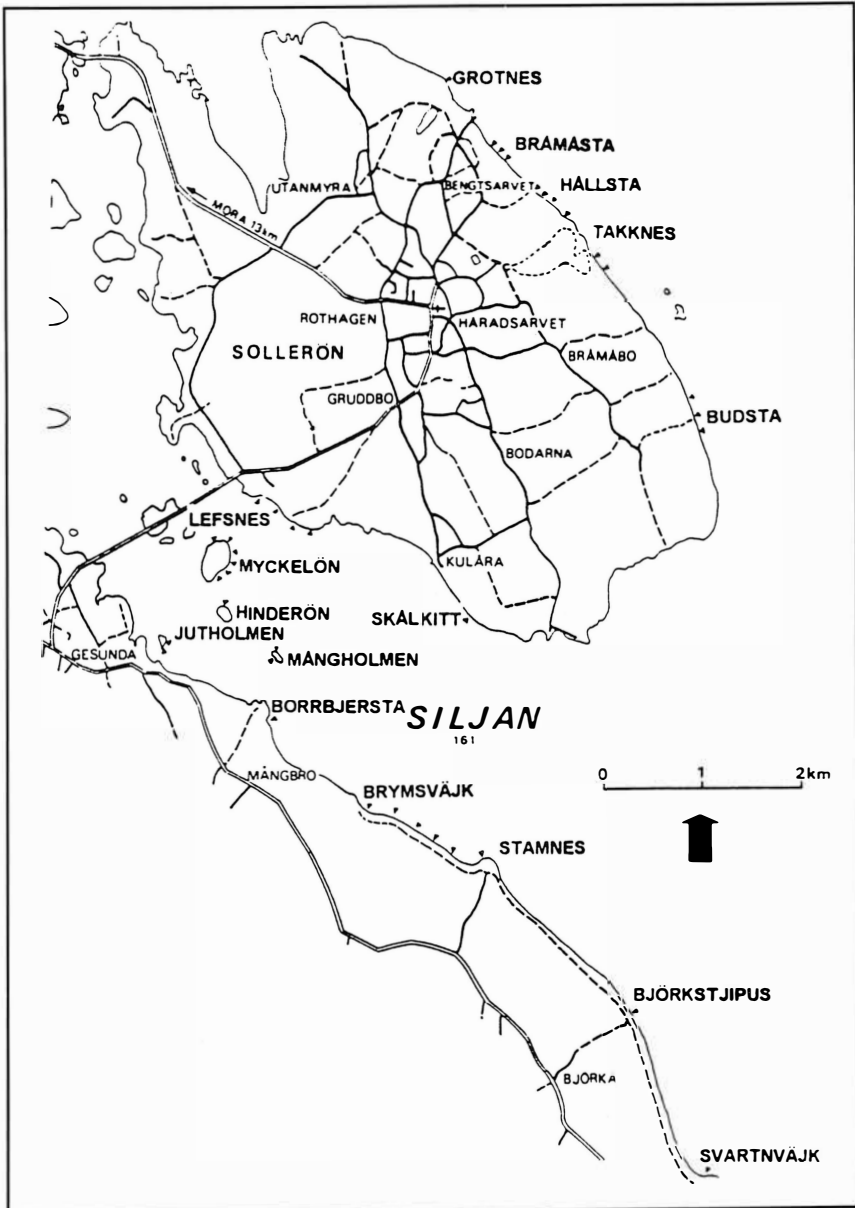
Vi hoppas att traditionen med notdragning får leva kvar så att kommande generationer kan få uppleva den stämning som fanns när flera notlag väntade på sin tur att börja dra. Då de kanske satt vid en eld och värmdes sig och fiskehistorierna avlöste varandra.

SOLDMÅLSORDLISTA

BÅTÅIS	Huset som båten och noten förvarades i, vanligen timrat.
NOTSKÅL	Enklare byggnad med tak men utan väggar. Där hängdes noten upp till torkning vid fiskeplatsen.
STÅNGÄR	Stänger som noten hänger på för att torka, fastsatta längst in men går att lyfta ner ute vid dörren på båthuset.
BÅRA el BÅRO	En träställning med gles botten med trähandtag i båda ändarna, som noten bäres med.
KESJO el KESI REVÅR el REVI	Ställning som dragrepen ligger runt under fisket. Dragrep som noten drages iland med 80-100 famnar långt.
KÅPÅ	Fästa på reven för att kunna lägga upp reven på kesjo utan trassel, 10 famnar mellan dem.
FLÅNKÅPÅ el STÄLLNINGS- KÅPÅN	Annan form än "Kåpå", bredare längst ut från dragrepet, tjärad el färgad ytterst. När den nåddes vid notdragning var det dags att börja flytta stegvis in mot notstaden, då fick nästa notlag börja kasta.
SAKS GÄRDTRÖJD FLÅNÅR	Fjäderanordning som dragrepet är fäst i mot gärdtröjd. Fästet vid notens över- och undertäl. Fästa på övertäl för bättre flytförmåga och att röra sig i vattnet så fiskarna stannar kvar i noten.
VÅNN	Ko eller bockhorn med stenar ikilade för att noten ska följa botten bättre.
LOT el LOTIR	Delar av själva notgarnet med olika maskstorlekar, ute vid "gärdtröjd" var maskstolparna 3 cm. På mitten av noten 2 cm och i kilen 1 cm.
KÅVAN STYRKALL'N	Kilen, dit fisken kommer när noten dragits iland. En halvcirkelformad träbit med en pinne stående för att visa om noten kommer rakt in mot notstaden.
KLUBBO	Fästad vid kilen med snöre så att den är ovanför bakre ändan av noten.
MARK (A) NOTI	Kallade man det när noten behövde justeras, gick för tungt eller tog med stenar och dy under varpet. Man gjorde då små öglor som bands ihop med snören.
STJIMPA	Ett slags förkläde, förr av skinn, idag av plast el. liknande som används för att skydda sig mot väta.
NOTVÅTTÄR	Hade man i händerna. En pinne ca 10-12 cm lång och ca 2 cm tjock för att få mera att hålla i än det hårda repet under notdragningen.
GUBBVARP	Hette det då noten var helt tom på fisk efter ett varp.

Notskålar. Foton ur Gruddboboken

Notstäder på Sollerön och fastlandet.

Någä notdragningningär i kum iug.

Ä e mångg år sä nu. Vir suldum äit å dra noti jän kvälld, ä va fad å Rapp Andes å bror män å i. Fad add ärtå min Stunis Andes i Bråmåbudum um tä få lån båtn åv onum, å ä djikk bra. Så vir foun nidå Lefsnos da vir am båtäiså å lässätum noti å kejsor upå jän slepvagn å sä foun vir ostum Soldi.

Stunis Andes add båtn trast sunå väjän så gor nid mot Soldkåv. Då vir kamum däit lässätum vir redskapån upi båtn, å dämm rudd utå odror, i så va yngst i fikk go i.

I djikk ätter fjerun sudyvyr, i suld go å sjå ättår um i såg nå bra ställ tä dra ätlands noti upå. Bäst i djikk dan, så byrd i å sjå ur bliktor titrät upi vatni, dämm va int mång famnår frå landi, så i ropät a dämm så va uti båtim att ä va bliktor jän. Dämm kringät si tä ru ina landi å kastet i land kesjo, å i lagd on runt jän sten inå fjerun, å sä bar ä åv min jän stur fart utå min revi, å sä kastät dämm noti, å sä bar ä åv a landi min odår revi.

Å va någä Bråmåbuskallår dan å suld dra not o. Dämm kam ju å suld sjå vänd vir vaum fö någä, ä va full int så dämm ädd våla ä nå då dämm såg att vir kamum frå väståmin å suldum dra noti dan, dämm villd full nästan spötj litå min våss. Männ ä va tä byrjä dra noti ändå ä.

Då dämm så drog nådd flånkåpån ropät dämm a mi, tä ru utå min båtn å täsk å väsnas å bjärå mi a läikså jän Ståkkålmår, fö tä sjå um i duvd ålld nidi bliktor. Då dämm vändät gærdröjd byrd bliktor å skvätt mylå stenum invi fjerun, ä va så ä kokät ini notn. Då kåvan kamm a landi så va an full åv fisk.

Vir addum någä baljor å någä tunnsåkkår min våss, män ä föslo int nå ä. Dämnda Bråmåbuskallår då, dämm säid int so mytjy nu, vir fingum lov tä lån någä tröjlådor åv dämm tä ta fiskår upi, å dämm fing fisk dämm o, så int bövd dämm blät noti nå an kväldn intä. Å sä add dämm fändji lär si ur å djikk til tä dra not.

Jän ållår gång vaum vir utå Lefsnos å åldum å ställät iordning noti fö tä utå Mykkålåni å dra någä varp. Ryss Anton an va dan ann o. Ann å nån til add lagt neti.

Å va åxjon upi Godtåmpålåisi sumu kväld, så dämm säid um dämm ädd su bjod äit jätt notvarp da. Anton an fikk bråttum an, å säid att ä kund an djärå. Vir foun utå åni å vir drogum någä varp, å sä byrd ä å stjymm, då säid dämm, ä e bäst tä färå ättbaker inå Lefsnos å sjå um å e nå fok da. Då vir kamum a landi fö tä kast så stodd ä två karrår da min jän stur klådkorg mylå si å väntät. Dämm drog ättlands noti å ä va branug min fisk i kåvam å dämm tömät ålltiop upi klådkorrdjån.

Så fort noti add kem a landi tog i sykklån å trampät iveg ljetäst i duvd upi Godtåmpålåiså, så i va da sumu gång så dämm så add ropa in varp. Då dämm kam in så byrd dämm å väis fiskår. Å va je gædd upi korrdjim så vog nug 3 kilo å on väistät dämm säkårt ti gånga, så fotjä trodd nug att dämm add fändji mytjy fiskår.

Ullas Arne